

✓

EVGENIKA

PRILOGA „ZDRAVNIŠKEGA VESTNIKA“ (POSEBNA IZDAJA)

VSEBINA:

	Stran
B. Škerlj: <i>Cenitev manjnadarjenih šoloobveznih otrok v Dravski banovini (brez Ljubljane in Maribora)</i>	1
B. Škerlj: <i>Ob 75 letnici prof. J. Matiegke</i>	7
B. Škerlj: <i>Direktor Viktor Lebzelter</i>	8

GENETIČNI SEMINAR

G. Tomažič: <i>Lastnosti in njih spremenljivost (varijabilnost — mutacije)</i>	11
Zakonodaja: <i>Finski sterilizacijski zakon</i>	13
Slovstvo: <i>a) Domače, b) Tuje</i>	15

SUMMARIES

B. Škerlj: <i>Schätzung der minderbegabten schulpflichtigen Kinder in Drava - Banat (ohne Ljubljana und Maribor)</i>	6
B. Škerlj: <i>75 anniversaire dans le professeur H. Matiegka</i>	8
B. Škerlj: <i>Direktor Dr. Viktor Lebzelter</i>	10

GENETISCHES SEMINAR

G. Tomažič: <i>Eigenschaften und ihre Variabilität Mutationen</i>	13
Legislation: <i>The Sterilisation Law of Finland</i>	15
Literatura: <i>a) Domestic, b) Foreign</i>	16

„Eugenika“

izhaja kot priloga vsake druge številke „Zdravniškega Vestnika“ v obsegu ene tiskovne pole (petkrat na leto). Prinaša razen originalnih prispevkov (in prevodov) iz splošne eugenike, genetike, genealogije, rasologije, statistike, biologije, konstitucijskega nauka, populacijske statistike in politike itd. itd., tudi stalna poročila o tu- in inozemski eugeniški zakonodaji, referate o novi strokovni literaturi, drobne vesti in seminar iz genetike. Odprta bo tudi za vprašanja in nasvete v dednostnih in drugih eugeniških zadevah.

Institute in uredništva, ki želijo biti v izmenjavi z „Eugeniko“, prosim, da pošljejo svoje publikacije na naslov: Priv. doc. dr. Božo Škerlj, Ljubljana, Drž. šolska poliklinika.

„Eugenika“ je stalna priloga „Zdravniškega Vestnika“ in njegov bistveni sestavni del. Kot posebna izdaja stane za naročnike letno din 20.—, posamezna številka din 5.—. Naroča se pri Upravi „Zdravniškega Vestnika“, Golnik, Dravska banovina.

Urednik „Eugenike“.

„Eugenika“

(„Eugenik“) erscheint als Beilage jeder zweiten Nummer des „Zdravniški Vestnik“ im Umfange eines Druckbogens (fünfmal jährlich). Ausser Originalbeiträgen (u. Uebersetzungen) aus Eugenik, Genetik, Genealogie, Rassenkunde, Statistik, Biologie, Konstitutionslehre, Bevölkerungspolitik usw., bringt die „Eugenika“ Berichte über die in- u. ausländische eugenische Gesetzgebung, Literaturberichte, Kleine Nachrichten, ein genetisches Seminar, usw.

Institute und Schriftleitungen, die mit der „Eugenika“, deren Inhalt durch deutsche oder englische Zusammenfassungen stets auch dem Auslande zugänglich sein wird, in Austausch treten wollen, mögen ihre Publikationen an die Schriftleitung: Priv. Doc. Dr. B. Škerlj, Ljubljana, Drž. šolska poliklinika, senden. Die „Eugenika“ wird bestellt bei: Uprava „Zdravniškega Vestnika“, Golnik, (Dravska banovina), Jugoslawien.

Die Schriftleitung.

„Eugenika“

(„Eugenics“) is published as Supplement of 16 pages to every other number of „Zdravniški Vestnik“, (five times a year). Besides original articles and translations, concerning general eugenics, genetics, genealogy, racial anthropology, statistics, biology, etc., it brings reports on domestic and foreign eugenical legislation, literature, little notes, a genetical seminar, etc. The contents will always be accessible to foreign readers through English, French, or German summaries.

Institutions and publishers who wish to obtain „Eugenika“ in exchange for their publications, are requested to communicate with the Editor: B. Škerlj, S., D. Drž. šolska poliklinika, Ljubljana, Yugoslavia. Address subscriptions to: Uprava „Zdravniškega Vestnika“, Golnik, Dravska banovina, Yugoslavia.

The Editor.

EVGENIKA

PRILOGA „ZDRAVNIŠKEGA VESTNIKA“ (POSEBNA IZDAJA)

Iz Državnega higienskega zavoda v Ljubljani — Direktor: dr. I. Pirc

B. ŠKERLJ:

CENITEV MANJNADARJENIH ŠOLO-OBVEZNIH OTROK V DRAVSKI BANOVINI (BREZ LJUBLJANE IN MARIBORA)

O absolutnem številu otrok, ki so bili radi duševne nesposobnosti takoj odklonjeni od sprejema v osnovno šolo, ter o takih, ki so po večkrat ponavljali prvi in drugi razred, je sestavil statistiko bivši upravitelj državne pomožne šole v Ljubljani I. Dimnik, na podlagi uradnih podatkov za l. 1926/27. Žal iz tabele ni mogoče izračunati odstotkov manjvrednih otrok, ker niso bili priobčeni podatki o številu šoloobveznih otrok v posameznih okrajih. Vendar nam je z velikim trudom sestavljena tabela služila na drug način v kontrolo. Za l. 1927. je izdalo Ministrstvo soc. pol. i nar. zdr. statistiko manjvrednih, ki obsega: 11.536 slepih, 16.571 gluhonemih, 38.000 pohabljenih in 22.586 slaboumnih otrok za vso državo. Dasi so te številke velike, so gotovo — vsaj, kar se tiče slaboumnih — mnogo premajhne. Po teh podatkih bi bilo v vsej državi nekako ena tretjina odstotka manjvrednih otrok vseh vrst.

Točnejši podatki iz tedanje ljubljanske oblasti, ki jih je za l. 1926/27. sestavil Dimnik, kažejo, da je bilo „v ljubljanskem področju Dravske banovine vseh slaboumnih in slabonadarjenih otrok 3673... Od teh je bilo 404... takoj ob vpisu izločenih zaradi slaboumnosti iz osnovne šole“. Za mariborsko oblast pravi avtor, da so številke najbrže podobne. Kakor pa vemo iz kesnejših podatkov, so številke na področju bivše Štajerske znatno višje. Toda vzemimo za podlago l. 1927.; tedaj računamo v obsegu sedanje Dravske banovine približno na 7300 slaboumnih in slabonadarjenih otrok, za vso državo pa približno na 65.700 takih otrok. Pri tem smo pomnožili 7300 le z 9, ker je v naših južnih in vzhodnih krajih verjetno da manj manjnadarjenih otrok (vsaj dednoobremenjenih, dočim zanemarjenih najbrže ne). Vidimo torej, da moremo z zmerno cenitvijo doseči že za l. 1927. številko, ki je približno trikrat večja od takrat objavljene. Zanimivo pa je, da je ta — prvotno objavljena — številka služila za osnovo debat še na kongresu vzgojiteljev defektne mladine v Zagrebu (28. dec. 1933.)!

Za Dravsko banovino imamo statistične podatke o slabonadarjeni šolski deci za l. 1930/32. (objavljena v „Glasu nedužnih“, ob 25 letnici ljubljanske pomožne šole). Ta statistika, ki vsebuje zopet žal le absolutne številke, služi lahko za kontrolo našim novim podatkom, ker imamo za l. 1931. na razpolago splošne populacijske podatke Dravske banovine. Najtežji primeri so gotovo oni, ki so sploh nesposobni za vstop v osnovno šolo: takih je tedaj bilo 926. Razdelitev po okrajih kaže, da se nahaja 727, t. j. 78,5% vseh teh otrok v območju bivše Štajerske, 12,75% na Dolenjskem in 8,65% na ostalem Kranjskem (vse seveda v območju naših sedanjih državnih meja). Po statistiki za l. 1935. je bilo v štajerskem okrožju pribl. 657.000 prebivalcev, v „kranjskem“ pa 542.000; razmerje je kakor 1 : 1,21, dočim je razmerje teh otrok kakor 1 : 365! Ali: na „Kranjskem“ pride en tak otrok na 2720 prebivalcev, na „Štajerskem“ pa na 904! Da je velika večina teh otrok na „Štajerskem“, se da ceniti tudi iz podatkov za takratno Ljubljansko oblast, za l. 1926/27. Ljubljanska oblast je takrat obsegala dva bivša štajerska okraja, Brežice in Laško. V vsej oblasti je bilo 404 otrok, ki radi slaboumoosti niso bili sprejeti niti v prvi razred osnovnih šol. 126 otrok (31,2%), skoraj ena tretjina (!) odpada na okraja Brežice in Laško. Ako cenimo, da je bilo tedaj na ozemlju sedanje Dravske banovine skupno 867 takih otrok (ta številka je $\frac{404 \times 2 + 926}{2}$), si

kaj lahko izračunamo, da je bilo na ozemlju bivše Kranjske le 32% vseh teh otrok, dočim sta preko dve tretjini na bivšem štajerskem območju! Po teh številkah prihajamo do zaključka, da je bilo l. 1930/31. v štajerskem delu Dravske banovine 68—78% vseh hudo slabonadarjenih otrok, odn. upoštevajoč število prebivalstva, trikrat toliko kakor v kranjskem delu! Najbrže ni prekriva sodba, da je tej razliki kriva znatno večja poraba alkohola v vinorodnih štajerskih krajih.

Pustimo sedaj te številke in si oglejmo nove! Dobili smo jih tako, da smo preko socialno-medicinskega oddelka Hig. zavoda v Ljubljani poslali na vse zdravstvene domove v Dravski banovini vprašalno polo s temi vprašanji: 1. Koliko osnovnih šol je v okrilju Vaše ustanove? 2. Število učencev v vsaki šoli? 3. Ali obstoja v območju Vaše ustanove pomožna šola? Pomožni razred? Koliko šolo-obveznih otrok jo (ga) poseča? 4. Koliko šolo-obveznih otrok v vsaki šoli v območju Vaše ustanove bi mogli označiti za manjnadarjene? 5. Koliko njih je po Vaših opazovanjih dedno obremenjenih? Ali so starši (oče) pijanci? Ali je v isti rodbini več manjnadarjenih, slaboumnih, idiotov?

Pri odgovorih smo priporočili k vprašanju 4. in 5., naj se oni, ki odgovarjajo, ravnajo po tem, koliko let otrok ponavlja kateri razred, morda vsak razred ali pa morda sploh ni prišel preko prvega ali drugega razreda do 14. leta — vsaj v onih primerih, kjer diagnoza imbecilnosti ni jasna. Sestra ustanove bi s pomočjo učiteljev morda mogla dognati odgovore na stavljenja vprašanja o rodbinski obremenjenosti. Ako to ne bi bilo mo-

goče, bi bilo prav, navesti kakšen vzrok za manjnadarjenost pride v poštev. V pripombi smo opozorili tudi na to, da naj bi se vsaka nejasnost raje kot taka priznala, kakor pa da bi se odgovorilo z nedognano trditvijo ali številkami brez zadostne podlage.

Priznati je treba, da smo dobili vobče dobre in jasne odgovore, najboljši in najpreglednejši pa vsekakor iz Zdravstvenega doma Lukovica, kjer je podatke osebno najvestneje zbrala ena in ista oseba, sr. Bezenšek.¹ Tako morejo podatki iz okoliša Lukovice služiti kot vzorec in tudi kot osnova za cenitve nekaterih manjdetajliranih podatkov iz drugih zdravstvenih domov.

Zdravstveni dom Lukovica je poslal podatke iz 15 šol, t. j. skupno o 2116 otrocih. Starševskih parov je bilo cenjeno 1944, in to tako, da odštujemo od osnove 2116 8% na one otroke-sorojence, ki imajo iste starše. Do odbitka ravno 8% smo prišli po nekaterih dognanih številkah o razmerju števila otrok, ki hodijo v šolo, do števila njihovih staršev.

Pri manjnadarjenih v širšem smislu smo razlikovali dve skupini: lažje primere in težje; med slednjimi so šteti v prvi vrsti taki, ki zaradi svojih duševnih defektov niso bili sprejeti niti v prvi razred, dalje taki, ki do 14. leta niso prišli preko I. ali II. razreda, in taki, pri katerih je bila diagnoza idiotija, težja imbecilnost in podobno izrecno zaznamenovana.

V „Lukovici“ je bilo skupno 127 „manjnadarjenih“ (t. j. 6·01% od vseh), od teh 23 „težjih“ in 104 „lažjih“ primerov. 23 je 18·1% od 127 — tudi to razmerje je včasih moralo služiti za cenitev, namreč pri podatkih, ki niso dopuščali konkretnega štetja „lažjih“ in „težjih“ primerov. Staršev teh 127 otrok je bilo 122 parov; 31 (25·4%) je bilo obremenjenih z raznimi duševnimi dednimi defekti, od teh pa 28 (23·0%) še z „alkoholom“. Pri 63 (51·7%) se navajajo le slabe socialne razmere kot glavni vzrok zaostajanja v šoli; temu številu smo prišteli za varnost še 10%, tako da bi jih bilo 69, odn. okroglo 56% od vseh 122 starševskih parov. Seveda je vzrok „socialne razmere“ na kmetih treba jako vpoštevati, kajti otroci so n. pr. doma potrebni za delo ali imajo daleč v šolo itd. — skratka ne posečajo šole tako redno, kakor bi morali. Le čisto posebno nadarjenim je „izdelovanje“ mogoče, dočim drugi pač zaostajajo, dasi nimajo zaznatnega duševnega defekta.

Odstotek povprečne obremenjenosti smo skušali oceniti tako, da smo število „obremenjenih“ staršev izrazili v odstotkih skupnega števila vseh staršev. V našem primeru (Lukovica) je to 3100 : 1944, torej 1·59%. To številko smatramo lahko za jako skromno oceno resničnega stanja, tudi če bi bila znatno višja kakor je n. pr. v okolišu Rogatec (3·35% !). Toda računali smo vse podatke na tej realni podlagi, kakor smo jo pokazali ob primeru Lukovice. Priložena tabela pojasnjuje posamezna okrožja provincialnih zdravstvenih domov.

¹ Na tem mestu naj se zahvalim za razumevanje in sodelovanje g. dir. dr. I. Pircu, g. zdr. svet. dr. A. Šimecovi ter vsem gg. šefom Zdravstvenih domov in vsem sestram, ki so v izdatni meri pomagale pri nabiranju materiala.

TABELA

cenitve zaostalih šoloobveznih otrok v Dravski banovini (brez Ljubljane in Maribora) za leto 1936

Zdravstveno okrožje (po Zdravstvenih domovih)	Število		Manjnadar- jeni v šoli (lažji primeri)	Idioli in šole nesposobni (težji primeri)	Manjnad. (za- ostali) skupaj	Število njihovih staršev		Od teh obremenjeni	Od teh pijancev	„Socialni“ vzroki zaost.	Opombe
	učencev	staršev				od vseh	od vseh				
Lukovica (15 šol)	2.116	1.944	104 (4·92 ⁰ / ₀)	23 (1·09 ⁰ / ₀)	127 (6·01 ⁰ / ₀)	122	31 (25·4 ⁰ / ₀) od vseh staršev 1·59 ⁰ / ₀	28 (23·0 ⁰ / ₀)	dognano 63 cenj. 69 = (ca 56 ⁰ / ₀)		
Trzič (6 šol)	1.092	929	48 (4·39 ⁰ / ₀)	6 (0·55 ⁰ / ₀)	54 (4·94 ⁰ / ₀)	41	13 (31·7 ⁰ / ₀) od vseh staršev 1·40 ⁰ / ₀	8 (19·5 ⁰ / ₀)	cenjeno 23 (ca 56 ⁰ / ₀)	Mnogo incesta!	
Kranj (8 šol)	2.056	1.889	cenjeno 75 (3·65 ⁰ / ₀)	cenjeno 7 (0·34 ⁰ / ₀)	82 (3·99 ⁰ / ₀)	75	26 (34·7 ⁰ / ₀) od vseh staršev 1·38 ⁰ / ₀	9 (12 0 ⁰ / ₀)	cenjeno 42 (ca 56 ⁰ / ₀)		
Medvode (6 šol)	1.041	958	21 (2·02 ⁰ / ₀)	3 (0·29 ⁰ / ₀)	24 (2·31 ⁰ / ₀)	24	11 (45·8 ⁰ / ₀) od vseh staršev 1·15 ⁰ / ₀	8 (33·4 ⁰ / ₀)	največ 13 (i. j. ca 54 ⁰ / ₀)		
Gorenjsko okrožje (35 šol)	6.305	5.720	248 (3·93 ⁰ / ₀)	39 (0·62 ⁰ / ₀)	287 (4·55 ⁰ / ₀)	262	81 (30·9 ⁰ / ₀) od vseh staršev 1·41 ⁰ / ₀	53 (20·2 ⁰ / ₀)	147 (ca 56 ⁰ / ₀)		
Cerklje za Dolenj- sko okr. (12 šol)	4.200	3.864	291 (6·92 ⁰ / ₀)	29 (0·69 ⁰ / ₀)	320 (7·61 ⁰ / ₀)	cenj. 294	40 (13·61 ⁰ / ₀) od vseh staršev 1·03 ⁰ / ₀	47 (16·0 ⁰ / ₀)	maxim. 186 i. j. 68·2 ⁰ / ₀ , cenj. 176, i. j. 60 ⁰ / ₀	več alkoholikov kakor sicer obremenjenih	
Dolnja Lendava (2 šoli)	499	459	cenjeno 24 (4·81 ⁰ / ₀)	cenjeno 3 (0·60 ⁰ / ₀)	27 (5·41 ⁰ / ₀)	cenj. 24	cenjeno 6 (25·0 ⁰ / ₀) od vs. h staršev 1·30 ⁰ / ₀	6 (25·0 ⁰ / ₀)	cenjeno 14 (ca 58 ⁰ / ₀)		
Rogatec (4 šole)	682	627	cenjeno 96 (14·08 ⁰ / ₀)	cenjeno 15 (2·20 ⁰ / ₀)	111 (16·28 ⁰ / ₀)	cenj. 102	21 (20·60 ⁰ / ₀) od vseh staršev 3·55 ⁰ / ₀	19 (18·6 ⁰ / ₀)	cenjeno 57 (ca 56 ⁰ / ₀)	izredno visok odstotek zaostal. najbrže v resnici mnogo več alkohola!	
Celje (4 šole)	1.904	1.751	64 (3·36 ⁰ / ₀)	12 (0·63 ⁰ / ₀)	76 (3·99 ⁰ / ₀)	cenj. 70	25 (35·7 ⁰ / ₀) od vseh staršev 1·42 ⁰ / ₀	13 (18·6 ⁰ / ₀)	cenjeno 39 (ca 56 ⁰ / ₀)		
Štajersko okrožje (10 šol)	3.085	2.837	184 (5·96 ⁰ / ₀)	30 (0·97 ⁰ / ₀)	214 (6·93 ⁰ / ₀)	196	52 (26·53 ⁰ / ₀) od vseh staršev 1·83 ⁰ / ₀	38 (19·40 ⁰ / ₀)	110 (ca 56 ⁰ / ₀)	Skupne opombe: Štev. staršev je cenjeno. Kjer nad štev. ni napisano „cenjeno“ gre za dognane številke. Le pri sumu ni napisano.	
SKUPAJ (57 šol)	13.590	12.421	723 (5·33 ⁰ / ₀)	98 (0·72 ⁰ / ₀)	821 (6·05 ⁰ / ₀)	752	173 (23·0 ⁰ / ₀) od vseh staršev 1·39 ⁰ / ₀	138 (18·35 ⁰ / ₀)	433 (57·7 ⁰ / ₀)		

Primerjava števil kaže, da ima „Gorenjska“ 4·55 % „manjnadarjenih“, „Dolenjska“ 7·61 %, „Štajerska“ 6·93 %. Težjih primerov ima prav tako „Gorenjska“ najmanj (0·62 %), „Dolenjska“ (0·69 %), „Štajerska“ (0·97). Podrobnejša analiza kaže dokaj velike razlike, in sicer od 0·29 % (Medvode) do 4·79 % (Št. Gotard—Lukovica). Od posameznih zdravstvenih domov izkazuje Rogatec 2·20 % (cenjeno), Lukovica (1·09 %), Cerklje na Dolenjskem (0·69 %), Celje (0·63 %), Dol. Lendava (0·60 %), Trzič (0·55 %), Kranj (0·34 %, cenjeno) in Medvode (0·29 %). „Povprečna obremenitev“ staršev je največja v „štajerskem“ okrožju (1·83 %) in sicer: Dolnja Lendava 1·30 %, Celje 1·42 % in Rogatec 3·35 %. Sledi „gorenjsko“ okrožje (1·41 %), in sicer: Medvode 1·15 %, Kranj 1·38 %, Trzič 1·40 % in Lukovica 1·59 %. Za „dolenjsko“ okrožje imamo podatke le iz Cerklj; obremenitev je 1·03 %, prištevši še 7 alkoholikov, ki jih je več od sicer obremenjenih, pa dobimo 1·21 %.

„Socialne okoliščine“ so povprečno cenjene na okoli 56 %, od vseh primerov pa je to število le višje, in sicer 57·7 %; to pa zato, ker imamo iz Cerklj takšne podatke, ki opravičujejo cenitev vsaj na 60 %, maksimalno celo na 68·2 %! Iz Medvod pa je maksimalna cenitev le 54 %; iz Lukovice je gotovo dognanih 51·7 % „socialnih vzrokov“.

Končna slika glede staršev slabo uspevajočih otrok je nekako taka-le: ca 23 % obremenjenosti, ca 58 % socialnih, odn. miljeskih vzrokov, ostanek (okoli 19 %) bi odpadel morda na spolne bolezni in druge vzroke. Najbrže ne bi mnogo pogrešili, če bi rekli, da odpade pribl. ena tretjina na bolezenske, večinoma dedne vzroke, dve tretjini pa na posebne prilike okolja. Ta cenitev velja le za starše v šoli zaostalih, t. zv. manjnadarjenih otrok. Vzroki teh posebnih prilik okolja nam ostanejo prikriti, ni pa dvoma, da bi našli tudi med njimi velik odstotek dedne manjvrednosti staršev.

Kakor se je doslej zgodilo še pri vsaki podobni preiskavi na našem slovenskem materialu, moramo velik del vzrokov vsega zla — tudi tega! — šteti na rovaš alkoholizma. Nov memento, da bi se naj naše oblasti absolutno energično borile zoper to — žal — narodno zlo! Nobeni ukrepi se ne zdijo dovolj drakonični za pobijanje tega zla, ki uničuje, ne samo narodnega imetja, temveč tudi narod sam! Iz grozdja se dajo delati tudi drugi sokovi, ne samo vino! Isto velja za slive, jabolka, hruške, krompir itd.

Kar se tiče števil manjvrednih, odn. slabo uspevajočih otrok na šolah, je možna kontrola na podlagi statistike, ki je priobčena v „Glasu nedužnih“. Če računamo, da je bilo leta 1931 87.000 dečkov in 86.400 deklic (173.400 otrok) v starosti 7—14 let, lahko izračunamo odstotke v omenjeni statistiki upoštevanih zaostalih.

„Težje duševno defektnih“ je bilo:

463, ki so bili v I. razr. 4 in več let,

175, ki so bili v I. in II. razr. 6 let,

38, ki so bili v I. in II. razr. 7—8 let in

926, ki so bili takoj odklonjeni od sprejema,

skupaj 1602, ali 0·935 %, kar se dokaj ujema z našo cenitvijo (0·72 %) odn. je še nekoliko višje. Ako upoštevamo od teh skupin le zadnji dve, dobimo 964 otrok, pri katerih lahko s še večjo gotovostjo govorimo o težjih duševnih defektih; teh je torej 0·556 %, to je nekaj manj, kakor smo dognali na lastnem materialu (0·72 %).

Če pa primerjamo število tudi „lažje“ manjnadarjenih otrok po omejnjeni statistiki, dobimo poleg zgoraj naštetih še:

4144, ki so bili 2 leti v I. razredu,

2778, ki so bili 3 leta v I. in II. razredu in

1592, ki so bili 4 leta v I. in II. razredu,

skupaj torej 10.116, t. j. 5·84 % vseh, kar se z našo cenitvijo 6·05 % jako dobro ujema.

Iz vsega povedanega je videti, da število zaostalih in res defektnih pri nas ni tako majhno, da bi ga smeli zanemarjati. Nasprotno: ti podatki naravnost utemeljujejo željo po resnem, praktičnem evgeniškem delu, ki se mora prej ali slej izraziti tudi v primerni zakonodaji.

SLOVSTVO:

„Glas nedužnih“, jubilejna številka ob 25 letnici Državne pomožne šole v Ljubljani; Zemun 1936. — I. Dimnik: Pomožno šolstvo za slabonadarjeno deco v Jugoslaviji in drugih državah; rokopis. — Škerlj: Življensko drvesce Dravske banovine; Evgenika 1936.

B. Škerlj: Schätzung der minderbegabten schulpflichtigen Kinder im Drava—Banat (ohne Ljubljana und Maribor). — Eine Umfrage bei allen Volksgesundheitsheimen der Dravska banovina ergab folgende Zahlen: erfasste Anzahl von Schülern: 13.590, stammend von 12.421 Elternpaaren. Minderbegabt im ganzen 821 (6·05%) Schüler, davon leichtere Fälle 723 (5·33%) und schwerere 98 (0·72%). Diese 821 Schüler stammen von 752 Elternpaaren, von denen 173 (23·0% bzw. 1·39% von allen Elternpaaren) erblich belastet sind. Unter diesen sind auch 138 mal (18·35%) Alkoholiker zu verzeichnen. Umwelt-Einflüsse als Grund des Zurückbleibens in der Schule werden auf 57·7% geschätzt. Bei den restlichen etwa 19% kommen Geschlechtskrankheiten und andere Gründe in Betracht. Aus der offiziellen Statistik über jene schulpflichtigen Kinder, die für eine Hilfsschule, bzw. für ein Internat in Betracht kämen, lässt sich für das Jahr 1931 errechnen, dass der Hundertsatz der „ganz schweren“ Fälle auf 0·556%, der „schweren“ Fälle auf 0·935% und aller, also einschl. der leichten Fälle auf 5·84% zu setzen sei, eine Zahl also, die sich mit unserer Schätzung für das Jahr 1936, 6·05%, gut deckt. Das Weingebiet zeigt eine weit grössere Anzahl (etwa dreimal soviel!) Minderbegabte als der übrige Teil der Dravska banovina. Der Einfluss des regelmässigen übermässigen Alkoholgenusses scheint demnach nicht unbedeutend zu sein. Eine angemessene eugenische Gesetzgebung wäre nach alledem erwünscht.

„Soodločujoče za to, kaj nastane iz dedne osnove, je torej okolje; toda poglejmo natančneje: vendar vedno igra le drugo vlogo. V prvi vrsti odločajo vedno osnove, odloča dedni sestav (genotip).“

F. Alverdes, Grundriss der Vererbungslehre, str. 14/15.

OB 75LETNICI PROF. J. MATIEGKE

Dne 31. marca 1862 se je v Benešovu pri Pragi rodil nestor čeških in sedaj, po smrti Poljaka Talko Hryniewiczza, tudi slovanskih antropologov, prof. MU Dr. Jindřich Matiegka. Po svojih študijah je medicinac in je spočetka tudi izvrševal zdravniško prakso. Kmalu pa je začel priobčevati antropološke razprave in se je predvsem zanimal za stari kostni material, ki ga je neumorno zbiral po raznih kostnicah in opuščenih praških pokopališčih ter jih tudi izvrstno in obširno obdelal. Pa tudi biološki problemi in telesne osebine sodobnega prebivalstva Češke so ga zanimale. Kmalu je bil mednarodno znan, najbolj morda po svoji razpravi o različni teži možganov raznih poklicnih skupin (1904). Dolgo se je moral bo-

riti za priznanje antropologije na univerzi, toda — s pomočjo prof. Niedera — je končno le uspel, da se je še pred svetovno vojno ustanovila stolica za antropologijo na češki Karlovi univerzi v Pragi. Po svetovni vojni se je zanimanje za antropologijo razmahnilo in s pomočjo fonda slavnega češko-ameriškega antropologa A. Hrdličke je od l. 1923. začela izhajati „Anthropologie“, ki je nekak slovanski strokovni organ, v katerem so priobčali antropologi vseh slovanskih narodov. V „Anthropologiji“ je izšla tudi večina antropoloških disertacij Matiegkove šole. Od jeseni l. 1926. je Antropološki inštitut dobil moderno urejene prostore na Albertovu, z veliko knjižnico in antropološkim muzejem, s prostori za doktorande, za vaje, za asistente, za prepariranje itd. Z novim inštitutom, ki je eden največjih v Evropi, je jubilent dosegel svoj življenski smoter. V l. 1931/32. je bil rektor Karlove univerze, naslednje leto pa je stopil v pokoj. Toda le uradno, kajti čili in neumorni prof. Matiegka deluje še vedno doma in na inštitutu, ki ga vodi sedaj njegov bivši učenec in dolgoletni asistent, prof. Malý. Eno največjih Matiegkovih del „Homo předmostensis“, je kot publikacija Češke akademije izšlo l. 1935.

Srečen sem, da se smem šteti med učence jubilanta, ki mi je bil več kakor učitelj, vedno očetovski prijatelj in svetovalec, vedno pripravljen pomagati. Prof. Matiegka je od vseh antropologov priznan strokovnjak in — z eno izjemo, ki je pa ni zakrivil sam — od vseh, ki so imeli srečo, spo-

znati ga kot učitelja ali prijatelja, spoštovan in ljubljén. Bodi mu usojeno, da po mnogih težkih borbah in po nekaterih krutih razočaranjih v zdravju doživi še mnogo prijetnih let v zasluženem neskaljenem miru!

Le 31. mars 1937 le célèbre antropologue tchéque le professeur H. Matiegka fêtera son 75 anniversaire. Nous souhaitons à l'infatigable nestor des anthropologues slaves de jouir en santé parfaite des fruits de son travail énorme le plus longtemps possible.

B. Škerlj

DIREKTOR VIKTOR LEBZELTER

Dne 22. dec. 1936 je nenadno, po napadu angine pectoris, na svojem stanovanju v Mödlingu pri Dunaju umrl eden vodilnih antropologov, direktor Antropološkega oddelka Dunajskega naravoslovnega muzeja, dr. Viktor Lebzelter. Bil je šele 48 let star, sredi ueumornega dela in vstvarjanja, poln načrtov za bližnjo bodočnost, na videz stalno vesele in zdrave narave. V spomin svojemu mnogo prezgodaj umrlemu dobremu strokovnemu tovarišu naj tu napišem nekaj osebnih vtisov, pri čemer bom skušal podati tudi objektivno oceno njegovega ogromnega dela.

Pokojnega Lebzeltera so vezale na Jugoslavijo stare strokovne in osebne vezi. Bil je po svetovni vojni edini nemški antropolog, ki je poznal balkanska ljudstva po mnogih lastnih preiskavah in ki se je v zadnjem času bavil zlasti z antropologijo Jugoslavije in Romunije. V Romunijo je bil uradno povabljen, da meri vojaštvo; k nam je zahajal večkrat, posebno dobre stike je imel v Zagrebu in Ljubljani, kjer je aprila 1933 zadnjič predaval o svoji afriški ekspediciji.

Ko sem pred desetimi leti v Pragi prebiral strokovno slovstvo o antropologiji Jugoslovanov, sem se prvič srečal z njegovim imenom. Ena njegovih razprav je bila tudi za koncepcijo moje disertacije in — danes lahko rečem — za vsa moja nadaljna rasno-teoretska dela odločilnega pomena. Ob svoji srbski seriji je Lebzelter prvič objavil svoj sistem tipov po kombinaciji štirih rasnih znakov, telesni višini, obliki glave ter barvi oči in las. Razlikoval je tedaj 10 tipov, ki jim je dal znake le z rimskimi številkami, brez imen. S tem je bil storjen velik korak naprej k realnejšemu pojmovanju evropskih rasnih tipov, korak k eksaktnosti in korak proč od takrat — zlasti v nemškem slovstvu — že bujno cvetoče rasne mistike in na njej slonečega rasnega fanatizma.

Kmalu potem, menda je bilo poleti 1929. leta, sem ga prvič obiskal na Dunaju. Od tedaj so bili najini stiki vedno prisrčnejši, izmenjava del in nazorov je postala redna in prav tako tudi obiski in debate, ki so bile za mene vedno plodonosne. Spoznal sem Lebzeltera kot izredno hitrega in bistrega misleca z ogromnim strokovnim znanjem. Da je bil poleg vsega tega tudi še neumorno delaven, priča njegovih nad 400 strokovnih člankov in znanstvenih spisov.

Direktor dr. Viktor Lebzelter

Ko sem bil jeseni 1936 zadnjič dlje časa na Dunaju, sva se jako pogosto sestajala; in takrat, na inštitutu in na domu, mi je tudi govoril o svojih načrtih, pokazal najnovejši materijal (iz Burgenlanda in južne, torej slovenske Koroške) in diskretno razodel svojo življensko tragiko. Najbolj ga je namreč žalostilo, da ni mogel osnovati svoje antropološke šole kot profesor na univerzi. Prav je imel: v tem, da nima učencev, je morda največja tragika njegovega znanstvenega življenja in največja škoda za stroko. Svetovna vojna in razmere po nji, zlasti pa ozkosrčnost in osebno nasprotje nekega moža, ki nezasluženo uživa sloves prvovrstnega strokovnjaka in ki je zahteval od pokojnega Lebzelterja dokaz, da ni Žid (na Dunaju 10 let pred Nemčijo!) in ki mu tudi doprinešeni dokaz ni zadoščal — so enemu najduhovitejših antropologov zaprle pot na univerzo. Toda priznanje inozemstva in neumorna delavnost so končno pripomogli, da je Lebzelter postal vsaj direktor oddelka na muzeju.

Antropološki oddelek je pod njegovim vodstvom izvrstno uspeval. Priredil je razstave, ki so bile s pomočjo tudi drugih strokovnjakov res temeljito pripravljene (da omenim le razstavo „Mati in otrok“, ki se je pretvorila v stalno). Zadnja razstava, ki jo je priredil skupno z vodečim madžarskim antropologom Bartuczem, kaže razvoj antropologije na Madžarskem. Misel za razstavo „Antropologija in sport“ se je rodila med najinimi jesenskimi debatami. Ali se bo sedaj uresničila?

Lebzelter se je temeljito zanimal za vsa polja antropologije, tudi za mejna, kakor so evgenika, etnologija, zgodovina itd. Njegovo življensko delo pa sloni na veliki — dve leti trajajoči — ekspediciji v Afriko, ki jo je prepotoval od severa do juga. Zlasti pa je njegovo zanimanje veljalo pigmejem in koisanidom (hotentoti in grmičarji); o prvih je izdal skupno s svojim tovarišem p. P. Šebesto obširno monografijo pri Češki akademiji v Pragi, o drugih pa doslej malo, zanimivo razpravo o mešancih koisanidov z drugimi črnskimi rasami. Od njegovega velikega ekspedicijskega dela pa sta doslej izšli dve knjigi, dočim je tretjo — o rasah v južni Afriki — imel pravkar pripravljeno za tisk.

Svoj celotni nazor o človeštvu v antropološkem pogledu je pokojnik obrazložil v izvrstni mali knjižici „Rassengeschichte der Menschheit“; tam je tudi razložil svojo „Formo typico“, katere sliko je dal potem tudi v središče velike razstavne omare v svojem muzealnem oddelku. Od nje — nekakšne otroško-primitivne oblike človeka — izvaja vse rase. Njegova poslednja definicija rase, ki mi jo je na mojo prošnjo sporočil v pismu komaj dva meseca pred svojo smrtjo, se glasi: „Rasa je najnižja sistemska enota ter predstavlja skupino individuov, ki jo označuje kombinacija določenih dednih znakov v harmonični sestavi.“ Smatramo jo lahko za eno najboljših. Zadnje pismo, ki sem ga dobil še 16. dec. 1936, je vsebovalo pristanek na predavanje pod okriljem Prirodoslovnega društva za 23. marca 1937. Takrat si je hotel ogledati tudi Potočko zijalko, katere problemi so ga izredno zanimali. V jeseni 1937 pa je nameraval odriniti na drugo ekspedicijo v

Afriko, in sicer v Kenyjo, za sledovi doslej najstarejših človeških ostankov. Lebzelter je bil odločen zagovornik L. S. B. Leakey-ja, ki smatra neandertalca in njegove predhodnike za izumrlo vejo človečnjakov.

V Evropi pa se je veliki pokojni antropolog zanimal najbolj za Balkan. Naj tu navedem le kratek izbor njegovih del, ki se tičejo antropologije Jugoslavije, odn. vsaj jugoslovanskih narodov:

1914: Unsere Kenntnisse von der physischen Beschaffenheit der Völker Oesterreichs. Zschr. f. österr. Volkskunde XX/3—4, Wien.

1922: Anthropologische Untersuchungen an serbischen Zigeunern. Mitt. d. Anthrop. Ges. Wien, LII.

1923: Beiträge zur physischen Anthropologie der Balkanhalbinsel I. Ibidem LIII.

1927: Zur Rassengeschichte der Jugoslawen. Vjesnik Hrv. arheol. društva 15, Zagreb.

1929: Rasse und Volk in Südosteuropa. Mitt. d. Anthrop. Ges. Wien.

1933: Beiträge zur physischen Anthropologie der Balkanhalbinsel II. Mitt. d. Anthrop. Ges. Wien.

1935: Römische Schädel aus Pannonien. Pannonia-Könyvtár 17. Pécs.

1935: Ein Keltenschädel aus Kupinovo, S. H. S. Wiener Præhist. Zschr. XXVII, Wien.

1936: Kleine Rassenkunde Oesterreichs. Monatshefte für Kultur und Politik I/8, Wien.

1936: Rassengliederung der Deutschen im Burgenlande. Forschungen und Fortschritte XII/2, Berlin.

Kakor je videti iz tega seznama in tudi že iz prej omenjene velike monografije pri Češki akademiji, je bil Lebzelter narodnostno izredno širokogruden človek. Vsaj pasivno je znal skoro vse jezike bivše avstrijsko-ogrske monarhije (poleg svetovnih jezikov), narodnostnega vprašanja ni poznal, sodeloval je rad z vsemi, bil je stari dobri Dunajčan, zaveden Nmec, toda objektivni. Bil je član mnogih kongresov in mednarodnih komisij, kar dokazuje, da je bil splošno čislán kot izboren strokovnjak. Za njim se je odprl prepad, ki ga bo težko premostiti in ki ga bomo zlasti v jugoslovanski antropologiji le polagoma in z velikim trudom prekoračili. Toda njegovo delo pri nas bo živelo!

Direktor Dr. Viktor Lebzelter. — Am 22. Dez. 1936 starb ganz plötzlich einer der führenden Anthropologen, Dir. Dr. V. Lebzelter. Obwohl er ein ausgezeichnete Forscher und überaus geistreicher Wissenschaftler — war, war es ihm durch unobjektive persönliche Gegnerschaft nicht vergönnt, eine eigene Schule zu gründen — zum grossen Schaden der anthropologischen Wissenschaft. Es ist ihm viel Unrecht geschehen und er hat schwer kämpfen müssen bis er wenigstens die Direktorstelle im Museum erwarb. Sein Lebenswerk ist wohl in seiner grossen afrikanischen Expedition begründet, nichts destoweniger hat gerade die Anthropologie der Balkanvölker und besonders der Jugoslawen und Rumänen in ihm einen hervorragenden Kenner und Forscher verloren. Lebzelter hatte unter den Kroaten und Slowenen gute Bekannte und Freunde und war nach dem Weltkriege häufig in Jugoslawien. Seine letzte Vortragsreise hatte er im April 1935. Die Anthropolo-

gen der Balkanvölker werden immer wieder auf seine Untersuchungen zurückgreifen müssen und so wird sein oft pionierhaftes Wirken und sein wissenschaftliches Werk in der jugoslawischen Anthropologie weiter leben, wenn auch der grosse Autor nicht mehr ist.

B. Škerlj

GENETIČNI SEMINAR

G. TOMAŽIČ:

LASTNOSTI IN NJIH SPREMENLJIVOST (VARIJABILNOST) — MUTACIJE

Nadaljevanje

Izoliranje biotipov je razmeroma lahko pri onih lastnostih, kjer spremembe od poedinca do poedinca lahko merimo. Težje ločimo poedince, ki se ločijo med seboj po kvalitativnih razlikah znakov, n. pr. po barvnih odtenkih. Tak kompliciran in težaven primer je izoliranje biotipov iz populacije raznobarvnih vrtnih polžev. Vrtni polž (*Tachea hortensis*) varijira zelo v barvi. Poleg rdečkastih in rumenkastih polžev vseh mogočih odtenkov najdemo take, ki kažejo barvaste pasove ali pa so brez njih. Ako izločimo rumenkaste od rdečkastih in nato opasane od onih brez pasov, dobimo štiri tipe: rumenkaste s pasovi in brez pasov, rdečkaste s pasovi in brez pasov. Če mislimo, da smo izločili biotipe, se motimo. Če jih gojimo in sparimo po dva enaka polža med seboj, zraste pestra zmes potomstva raznih barv. Štiri tipi, ki smo jih na pogled ločili iz populacije, so komplicirani fenotipi. Šele s pomočjo gojitve številnih rodov potomstva in smotrenega izbiranja se posreči izolirati prave biotipe. O tem kompliciranem slučaju bomo govorili pozneje še enkrat.

Eksaktna ločitev fenotipov in biotipov je možna le s pomočjo gojitve potomstva in izbiranja. Gojitev potomstva in izbiranje (selekcija) izločita iz mešanice v populaciji dedno enotne skupine. Uspešno izbiramo lahko le v populacijah, ki so fenotipi, kajti le tu lahko izločimo biotipe iz zmesi. Selekcija v populacijah, ki so sestavljene iz samo enega biotipa, je brez haska. Najpopolnejši način gojitve, ki dovede vedno do pozitivnih rezultatov, je gojitev potomstva v čistih linijah. Manj popolen način je gojenje v klonih. Še veliko bolj nezanesljivo je potomstvo bližnjih sorodnikov.

Čisto linijo imenujemo potomstvo, ki nastane na ta način, da se poedinec sam oplodi. Za čisto linijo smatramo tudi potomstvo, ki zraste iz dozorelega jajčka, ne da bi bila jajčna stanica osemenjena ali oprášena (partenogeneza). Čiste linije vzgojimo lahko le pri onih rastlinah in živalih, ki se morejo na tak način razmnoževati. Pri onih živih bitjih — sem spada tudi človek —, ki se lahko plode le, če se združi jajček s semenom ali cvetnim prahom drugega poedinca iste vrste, je gojenje čistih linij skoro izključeno. Možno bi bilo le, če bi dobili dva dvojčka različnega spola, ki sta se razvila iz ene in iste osemenjene jajčne stanice, in bi vzgojili njih potomstvo.

Posebne vrste čisto linijo vzgojimo lahko v vseh slučajih, ko se poedinci razmnožujejo vegetativnim potom, n. pr. s pomočjo enostavne delitve stanic pri enostaničarjih, potom brstenja pri živalih in rastlinah. Sem spada tudi razmnoževanje kulturnih rastlin s pomočjo cepičev, zatičev, živic in potaknjencev. Vegetativnim potom vzgojena in v prirodi na isti način nastala potomstva imenujemo klone. Po naše se pravi to: veje. Klon in čista linija nista vedno v dednem oziru enakovredna pojma. Oba sta glede dednih zasnov lahko enaka le tedaj, če je bil poedinec, kt je bil izhodišče vegetativnim potom vzgojenemu potomstvu, čist. V slučaju, da je bil mešanec, je tudi ves klon tak in seveda ne more biti enakovreden čisti liniji.

Potomstvo najbližjih sorodnikov, ki se več rodov razmnožujejo in pariyo med seboj, se približuje čistim linijam. Čim bolj so poedinci med seboj sorodni, tembolj se njih potomstvo tem približa. Zelo blizu jim je potomstvo bratov in sester, ki se več rodov med seboj množe, ravnotako zarod očeta in hčere, sina in matere. Od čistih linij se oddaljuje in je dedno že precej mešano potomstvo bratov in polusester, sester in polubratov, bratrancev in sestričen.

Za izločitev biotipov se pri živalih in rastlinah poslužujemo nazadnje omenjenih kombinacij, če ne moremo vzgojiti pravih čistih linij ali vsaj klonov. Izločitev biotipov in populacij je zvezana torej s težavami tudi zato, ker ni mogoče vedno vzgojiti čistih linij in klonov.

Ogledali smo si lastnosti, ki kažejo v mejah biotipov fluktuirajočo varijabilnost. Njihove varijante niso dedne. So le izraz vplivov iz okolja. Tem je podvrženo le telo poedinca, njegova dedna zasnova ostane nedotaknjena. Varijantam pravimo zato somacije ali modifikacije. Lastnost se more spreminjati le v določenih mejah. Obseg spremenljivosti je namreč deden in zasnovan v dedni snovi. Zato se prenaša nespremenjen od poedinca do poedinca iz roda v rod.

Poleg lastnosti, ki smo jih ravnokar opisali, kažejo živa bitja tudi drugačne. To so lastnosti, ki ne kažejo prelivajoče se varijabilnosti. Spremembe so osamele in samostojne. Pojavijo se na posameznih poedincih nepričakovano in se prenesejo tudi na vse njegove potomce. So torej dedne. V prejšnjih časih so jih navadno imenovali „sports“, nemško „Sprungvariationen“. V novejši dobi so postale bolj znane pod imenom mutacije. Da navedemo nekaj primerov iz rastlinstva: V l. 1590 se je pojavila v nekem rastlinskem vrtu v Heidelbergu med populacijo krvavega mlečka (*Chelidonium majus*) rastlina, ki se je ločila od vseh ostalih rastlin te populacije, ker je imela liste in cvetne liste globoko razrezane. Nazvali so jo *Chelidonium laciniatum* in gojili dalje. Še danes rastejo njeni potomci in so ravno taki. Podobne dedne spremembe na listih oreha, bezga in habata so znane iz novejšega časa. Sem bo treba najbrže uvrstiti tudi kobuljnico *Pastinaca Fleischmanni*, katero je Fleischmann našel med sorodno vrsto *Pastinaca sativa* na ljubljanskem gradu, in raste še danes v botaničnem vrtu. Mnogoštevilni rdečelistni tipi rastlin so gotovo mutacije. V 18. stoletju

so našli na Turinškem bukev s krvavordečimi listi, l. 1839 v Verseiles-u rdečelistni česmin. Spremembe so bile osamele in dedne mutacije. Na isti način se lahko nenadoma spremeni barva cvetov. Begonia semperflores je imela v nešteti kulturah vedno le bele cvete do l. 1878. V tem letu je našel neki vrtnar v mestu Tours na Francoskem med običajnimi cveticami te vrste edini primerek, ki je imel živorožnate cvete. Iz semena je zrastle potomstvo, ki kaže spremenjeno lastnost še danes. Grmičasta ivanjščica Chrysanthemum frutescens) ima bele cvete. L. 1842 so našli prvič rumenocvetočo in jo goje iz semena še danes. Mnogokrat so se pojavile polnocvetne zvrsti cvetic nenadoma med sovrstnicami, ki so imele le enostaven cvetni ovoj.

V nekem pariškem vrtu so gojili l. 1853 petunije z velikimi cveti. Le v eni rastlini se je nenadoma spremenila polovica prašnikov v cvetne liste. Potomci te rastline so polnocvetne petunije že nad 84 let. Prav gotovo je mnogo naših sadov in plodov nastalo potom mutacij. V novejšem času je tako nastala na Francoskem sliva brez koščice, ki jo razmnožujejo s pomočjo cepičev. Celo celotna oblika in rast drevesa se lahko nenadoma spremeni. Sem spada bukev-žalujka. Poznamo pa enake oblike pri hrastu, jesenu, itd.

Mnogo primerov najdemo tudi med živalstvom. Mnogo zvrsti domačih živali, ki imajo vkrivljene noge, je gotovo nastalo potom mutacije. Psa jazbečarja so gojili že Egipčani. O njem ne vemo, kje je nastal. Več vemo o nastanku vkrivljenonožne ovce. L. 1791. se je rodila v Massachusetts od starišev, ki so imeli ravne noge, ovca, pri kateri so bile noge sicer zdrave a vkrivljene. Ker ni mogla preskakovati ograj, so jo gojili dalje. Iz njenih potomcev je nastala posebna rasa. Še za eno raso ovac vemo, da je nastala potom mutacije. L. 1828. je prišel na svet na posestvu Mauchamp na Francoskem oven. Imel ni kodraste volne kakor stariši, ki so bili iz merino pasme. Njegova volna je bila zelo dolga in brez kodrov. Od njega izhaja Mauchamps-pasma. Morgan je gojil v kulturah mušico Drosopsila, ki ima navadno rdeče oči. Večkrat se je nenadoma pojavila med rdečookimi mušicami belooka poedinka. Spremba lastnosti se je ohranila vedno tudi v njenem potomstvu.

Genetisches Seminar.

G. Tomažič: Eigenschaften und ihre Variabilität. Mutationen.

ZAKONODAJA

Finski sterilizacijski zakon

proglašen v Helsinkih (Helsingforsu) dne 13. junija 1935.

V soglasju s sklepom državnega zbora s tem proglašamo:

§ 1

Duševno topi (idiot), slaboumni (imbecil) in umobolni se sme po odredbi sterilizirati, ako se sme upravičeno sklepati, da bi se njegova manj-

vrednost prenesla na njegove potomce, ali ako je jasno, da pridejo njegovi otroci radi njegove manjvrednosti ob svojo oskrbo.

Zakon velja tudi v primeru, ko je bil nekdo po zakonu sodno spoznan za krivega zločina ali poskusa zločina, ki dokazuje, da je njegov spolni nagon abnormalno močan ali napačno usmerjen in se more upravičeno soditi, da je zaradi tega nevaren za druge osebe.

§ 2

Sterilizacija osebe, kateri manjka pravne poslovne sposobnosti, se sme dovoliti na njeno željo, tudi ako pogoji iz § 1 niso izpolnjeni, če se more upravičeno soditi, da bi v braku zaplodila manjvredne otroke ali, da bi zaradi abnormalno jaklega ali napačno usmerjenega spolnega nagona prišla v nevarnost, da izvrši zločin.

§ 3

Odredbo ali dovoljenje za sterilizacijo priobči (vrhovna) zdravstvena uprava.

§ 4

Predlog za sterilizacijo osebe, kakor je v § 1, odst. 1 označena in ki je, na oskrb v iblaznici ali drugem njej enakem zavodu, naj izda predstojnik zavoda, sicer pa zdravstveni odbor.

Ako je oseba v kazenskem zavodu, naj v primeru, kakor je predviden v § 1, odst. 2, stavi predlog predstojnik zavoda, sicer pa na deželi okrajni glavar ali deželni policijski komisar ali namesto njih državni pravobranilec ali policijski predstojnik.

§ 5

Preden se priobči odredba ali dovoljenje za sterilizacijo, naj dobi, ako je ona oseba poročena, njen bračni drug, ako je pa pod varuštvom, njen varuh, če je to mogoče, priliko, da se izjavi o stvari.

Zdravstvena uprava naj tudi odredi, kjer se to zdi potrebno, zaslišanje prič pri sodišču domovinske občine one osebe. Ako se je predlog za sterilizacijo stavil po § 1, odst. 2, in če oni, ki se ga predlog tiče, želi, da se zaslišijo priče, odredi zdravstvena uprava prav tako zaslišanje pri omenjenem sodišču.

§ 6

Ko zdravstvena uprava priobči odredbo ali dovoljenje za sterilizacijo mora tudi odrediti, kako naj se sterilizacija izvrši. Razen v primeru, ki je predviden v § 1, odst. 2, ali ako oseba, ki ima pravno poslovno sposobnost sama soglaša in so tudi posebni vzroki, se pa ne sme uporabljati načina, po katerem bi bila sposobnost izvrševanja spolnega občevanja ukinjena.

§ 7

Sterilizacijo naj izvede zdravnik v bolnišnici.

Ukrep, ki se odredi po § 1, se izvrši v državni bolnišnici brezplačno.

§ 8

Proti sklepu zdravstvene uprave, [po katerem se odreja sterilizacija je najkasneje pred 12. uro tridesetega dne od priobčitve možna pritožba pri vrhovnem sodišču, ki naj stvar prej omenjene vrste čim prej uredi.

§ 9

Oni, ki je bil pri obravnavanju stvari, navedenih v tem zakonu, udeležen, ali ki je v službi ali po službi zanje zvedel, je dolžan molčati o vsem, kar je tako zvedel.

§ 10

Podrobnejše odredbe, ki se tičejo izvedbe tega zakona, se izdado z uredbo.

Helsingfors, 13. junija 1935.

Prezident republike:

P. E. Svinhufvud

(Iz švedskega izvirnika prevedel Š.)

Opomba. Po sporočilu g. prof. Federley-a, znamenitega finskega genetika, ki je bil tako ljubezniv, da nam je preskrbel finski sterilizacijski zakon v švedskem izvirniku in izvršilne uredbe, je državni zbor črtal v § 1 „epileptike“ iz tega zakona. Izvršilne uredbe priobčimo ob najbližji priliki.

Legislation

The Sterilisation Law of Finland.

SLOVSTVO

a) Domače

Glas nedužnih II./7. — Ob 25 letnici Pomožne šole v Ljubljani. Zeman 1936.— Ob enem tudi kot posebna spomenica pod naslovom: Pomen pomožnega šolstva in njegov razvoj v Jugoslaviji. (Izdala Pomožna šola v Ljubljani.) 44 str. — V tej lepi spomenici, ki mora zanimati tudi one, ki se zanimajo za evgeniška, pa tudi za socialna in vsa druga za narodno življenje važna vprašanja, so sodelovali Lebarjeva (Pomožnošolski otrok, poskus njegove karakteristike s psihološkega vidika), Vodetova (Socialne razmere pomožnošolskih otrok), Levčeva (Kako pripravlja pomožna šola svoje učence za življenje), Mihelič (Otroci in učiteljstvo pomožne šole v Ljubljani) in Dimnik (Razvoj pomožnega šolstva v Sloveniji in Jugoslaviji). Posebno zanimive so pridane tabele: Prva kaže statistiko Pomožne šole v Ljubljani od l. 1911/12. do l. 1935/36., druga kaže pregled učiteljstva na tej šoli v istem razdobju, posebno važna pa je tretja, „Statistika dece, ki prihaja v poštev za sprejem v pomožno šolo ali internat“, ki smo jo upoštevali že na drugem mestu; četrta tabela pa ponazoruje razvoj šolstva za nezadostno razvito in defektno deco v Kraljevini Jugoslaviji po osnovanju posebnega oddelka za ustanove za defektno deco v ministrstvu prosvete. Mala knjižica je vredna temeljitega študija, kajti problem manjnadarjene dece je v resnici eden najbolj perečih in zasluži več pažnje kakor doslej. Š.

b) Tuje

Archiv für Bevölkerungswissenschaft VI/6. (S. Hirzel) Leipzig 1936. — Med razpravami najdemo na prvem mestu zanimiv prispevek L. Mudrowove o materinstvu žen

z višjo šolsko izobrazbo, kjer prihaja do dobro utemeljenega sklepa, da višja izobrazba nikakor ne omejuje plodnosti, niti nima fiziološko slabega učinka na žensko telo. — Gentzkowova raziskuje vprašanje svobodne izbire poklica in zadovoljstvo v poklicu; Kutzner piše o poklicni predizobrazbi in o padanju rojstev ter misli, da traja učna doba za višje poklice tako dolgo, da mora slabo vplivati na število potomstva; razen tega pa zadosno število otrok ni le zgolj vprašanje volje, temveč tudi materialnih možnosti. — L. Schmidt-Kehl poroča o praktični populacijski politiki v Rhöni, O. Fischer pa o socialnobioloških vprašanjih prekomorskih nemških narodnostnih skupin. — Sledita daljši poročili o kongresu Društva za fizično antropologijo in o kriminalnosti na Saškem, krajša poročila in pregled slovstva. Zvezek zaključuje statističen prispevek o padanju prebivalstva v Češkem lesu in tamošnjem nemštvu. — S pričujočim zvezkom je letnik Arhiva zaključen. Arhiv obsega 430 strani in stane letno le RM 10.—. Sezite po njem! Š

Eugenical News XXI./6. (Cold Spring Harbor USA) 1936. — Zaključna številka te revije prinaša članek o nemškem programu pospešitve porok s pomočjo državnih podpor (M. E. Koppova), o praktičnih rezultatih norveškega sterilizacijskega zakona iz l. 1934. (K. Hansen), o trajanju brakov in velikosti družin v Belgiji (R. M. Harper), o repatrijaciji ameriških črncev (E. S. Cox) ter zlasti za antropologa jako zanimiv prispevek o podedovanju nepatoloških fizičnih značilnosti pri človeku (M. W. Krogmann). Slede manjši sestavki ter poročila o slovstvu. Š

Eugenics Review XXVIII./4, London 1937. — Zaključni zvezek tega letnika prinaša članek lorda Horderja (Evgenika, kakor jo jaz vidim), v katerem pravi avtor, da je sicer možna marsikatera kritika, toda da nazaj ne bomo šli, ker smo prepričani, da je jedro dobro in da nam more dati narava z našo pomočjo več, kakor pa bi dala brez tega. — B. S. Bramwell piše o padajoči populaciji in pozitivni evgeniki, E. Slater pa o podedovanju duševnih bolezni, odn. anomalij, pri čemer obdeluje Huntingtonovo horeo (t. zv. Vidov ples), shicofrenijo, epilepsijo in psihopatske osebnosti. — J. Still piše o populaciji v Avstraliji. Sledijo pripombe in krajša poročila, pregled, referati in kritike knjig in revij. Zvezek se končuje z izmenjavo misli strokovnjakov, z nekako znanstveno debato, ki je mestoma dosti ostra, vsekakor pa zanimiva. Š

Zeitschrift für Rassenkunde V/1 (v. Eickstedt), Stuttgart (Enke) 1937. — Prvi zvezek nove knjige ima zopet mnogo zanimivih prispevkov. O metodoloških vprašanjih raziskovanja duševnih dednih lastnosti piše v. Behr-Pinnow; prav zanimivo je tudi poročilo o Avstralcih in njihovih mešancih, zlasti o njihovih duševnih lastnostih, o družabnem stališču itd. — Zoolog Krumbiegel piše o rasnem problemu v zoologiji. — O izvoru sesalcev in o nastanku človeka razvija prav originalne misli nizozemski ginekolog de Snoo. Na podlagi primerjalnega porodništva sklepa, da se človek ni razvil iz živali, kakor sta trdila Darwin in Haeckel, temveč da se je samostojno razvijal, ostal (telesno) primitiven in nediferenciran, kar se ima zahvaliti posebnostim človeške maternice, ki ga silijo v pokončno hojo. Težki možgani pa so bili potrebni za najbolj ugodni potek poroda. Delo de Snooja je res izrednega pomena. — Od ostalih člankov moramo omeniti še A. A. Mendes-Corréjev prispevek o mešancih Kap-Verdskih otokov. Tudi manjši prispevki so poučni, težko pa bi jih navedli vse. Slovstvo zavzema običajno mesto. Med poročili iz raznih držav moramo omeniti, da je umrl znameniti italjanski antropolog-nestor G. Sergi v starosti 95 let. — Z. f. R. stane letno RM 33.— in jo lahko najtopleje priporočamo. Š

Literature

a) Domestic: 25 years of the state schools for less developed children at Ljubljana.

b) Foreign: We report:

Archiv für Bevölkerungswissenschaft VI./6. Leipzig 1936,

Eugenical News XXI./6, Cold Spring Harbor 1936,

Eugenics Review XXVIII./4, London 1936 end

Zeitschrift für Rassenkunde V./1, Stuttgart 1937.

Okrajšave nazivov onih revij, iz katerih črpamo drobne vesti itd.
in ki jih deloma dobivamo v zameno:

Okrajšava:	Naziv:	Izdajatelj :	Kraj :	Država :
A.	Anthropologie	Matiegka	Praha	Č. S. R.
A. A.	Anthropologischer Anzeiger	Mollison in Schultz	Stuttgart	Nemčija
A. f. B.	Archiv für Bevölkerungswissenschaft (Volkskunde) und Bevölkerungspolitik	(Uredniški odbor)	Leipzig	„
E.	Der Erbarzt	v. Verschuer	Leipzig	„
E. N.	Eugencal News	Davenport, Laughlin, Steggerda	Cold Spring Harbor N.Y.	U. S. A.
E. R.	The Eugenics Review	Newfield	London	Anglija
M. A. W.	Mitteilungen der Anthropologischen Gesellschaft in Wien	Bouchal	Wien	Avstrija
V. u. R.	Volk und Rasse	Schultz	München	Nemčija
Z. f. R.	Zeitschrift für Rassenkunde	v. Eickstedt	Stuttgart	„
G. N.	Glas nedužnih	Udruženje na- stavn. škola za defektnu decu	Beograd	Jugoslavija

„EVGENIKA“ JE EDINI EVGENIŠKI STROKOVNI LIST, NE LE V NAŠI DRŽAVI, TEMVEČ NA VSEM BALKANU IN V VSEH DRŽAVAH MALE ZVEZE. SEZITE PO NJIM. — LETNA NAROČNINA JE LE DIN 20.—, POSAMEZNA ŠTEVILKA DIN 5.